

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ДОГОВІР ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

МАТВЕЄВ Петро Сергійович - доктор юридичних наук, професор кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

УДК 346.43

Стаття посвячена теоретико-правовому освітченню проблем заключення и исполненія инвестиционных договорів в сложных условиях инновационного развития Украины.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційні договори, інноваційні договори, інноваційна політика, інноваційна діяльність*

Незважаючи на складну економічну ситуацію, у якій перебуває наша держава внаслідок відкритої військової агресії, життя вимагає неухильного і поступового руху в напрямку впровадження і забезпечення української промисловості передовими досягненнями, напрацьованими передовою науковою думкою як у виробничій, так і у правовій сферах.

Вирішенню зазначеного має сприяти не лише залучення світових досягнень, а і використання могутнього наукового комплексу, який здатний ефективно продукувати результати світового рівня. Втім, маємо констатувати, що науково-технічна та інноваційна сфера не виконує належним чином роль джерела економічного зростання, що, у свою чергу, пояснюється не лише політико-економічною ситуацією, а і рядом чинників правозабезпечувального характеру, серед яких треба віділити наступні:

а) темпи розвитку, структура правове супроводження науково-технічної та інноваційної сфери не відповідають попиту на передові технології з боку економіки;

б) пропонувані наукові результати світового рівня не знаходять застосування в

економіці через низький захист, заохочення і сприйнятливність підприємницького сектору до інновацій;

в) у науково-технічній та інноваційній сфері триває втрата кадрів і скорочення матеріально-технічних засобів.

Не можна не звертати уваги на те, що існує загроза переорієнтації вітчизняної науки на вирішення проблем інноваційного розвитку інших країн і перетворення України на експортера товарів і послуг з низьким рівнем доданої вартості, у тому числі у сфері інтелектуальної праці.

Український ринок високих технологій фактично знаходиться під контролем іноземних фондів і неурядових організацій, які представляють інтереси передусім військових відомств і транснаціональних компаній. При цьому наукові розробки переходять у власність іноземної сторони і комерціалізуються без будь-якого відшкодування українській державі.

Можна констатувати, що в умовах, що склалися сьогодні в державі, інвестиційне забезпечення відіграє дедалі визначальну роль у реалізації інноваційної діяльності України. У зв'язку з цим актуальним завданням сьогодні є вирішення господарсько-правових проблеми залучення та ефективного використання інвестицій в умовах подолання кризових явищ та інноваційного розвитку України.

У сучасній економічній літературі широко і ґрунтовно висвітлювались питання інвестування інноваційної діяльності. Зна-

чний внесок у теоретичні дослідження процесів інвестування здійснювали здебільшого вчені-економісти. У більшості випадків дослідження спрямовувалися на висвітлення окремих аспектів інвестиційної діяльності. У свою чергу поняття та правова природа інвестиційного договору також неодноразово були предметом дослідження і вчених-юристів. В результаті цих досліджень була виявлена основна відмінність інвестиційного договору від інших цивільно-правових договорів, якою є досягнення кінцевої мети, а саме – здійснення і впровадження інвестицій.

Проте, інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку України вимагає врахувати особливості інвестиційної та інноваційної діяльності, що зумовлює потребу в проведенні подальших досліджень.

Так, з метою вирішення проблем інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку України важливо провести порівняльну характеристику понять «інноваційна діяльність» й «інвестиційна діяльність» для встановлення причинно-наслідкових та функціональних зв'язків між ними, що має стати передумовою формування концептуальних засад інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку України.

У ст. 325 ГК України [1] зазначається, що інноваційною діяльністю у сфері господарювання є діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

У ч. 1 ст. 1 Закон України «Про інноваційну діяльність» [2] міститься легальне визначення інноваційної діяльності як діяльності, спрямованої на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, що зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Ч. 1 ст. 2 Закон України «Про інвестиційну діяльність» [3] надає наступне визначення інвестиційної діяльності: «Інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій

громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій».

Нагадаємо, що інвестиційна діяльність є складовою національної інвестиційної політики, спрямованої на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним (ч. 1 ст. 10 ГК України) [1].

Вищезазначені нормативні визначення резюмуються ст. 326 ГК України «Інвестування інноваційної діяльності», у якій зазначається, що інвестиціями у сфері господарювання визнаються довгострокові вкладення різних видів майна, інтелектуальних цінностей та майнових прав в об'єкти господарської діяльності з метою одержання доходу (прибутку) або досягнення іншого соціального ефекту.

Наведені нормативні аксіоми спонукають до міркування про наявність спільних та відмінних рис, які характеризують поняття «інноваційна діяльність» й «інвестиційна діяльність». Загальною рисою, що характеризує ці сфери діяльності, з точки зору наявності взаємозв'язків, є позитивний вплив на динаміку росту економіки держави. При цьому інноваційна діяльність прямо чи опосередковано пов'язана з інвестиційною діяльністю і має спільну мету – одержання прибутку (доходу) при реалізації такої діяльності.

Крім декларованих державою правових норм щодо реалізації інвестиційно-інноваційної політики, правовими формами створення і реалізації інновацій виступають окремі види договорів, які мають врегулювати відносини суб'єктів інноваційної діяльності [4; с. 14]. Такими видами є інноваційні договори.

У широкому розумінні поняття інноваційних договорів пропонуємо розглядати як угоду учасників господарських відносин, змістом якої є права та обов'язки, спрямовані на підтримання та реалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуску

на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг з метою поліпшення бізнес-клімату, створення сприятливих умов для надходження інвестицій, забезпечення прискореного економічного зростання та отримання прибутку.

Варто звернути увагу, що інноваційні договори мають доволі складну класифікацію, яка потребує окремої уваги. Тому ми не розглядаємо її в рамках представленої дослідження, але наголошуємо на актуальності запровадження такої класифікації як новітнього бачення договірної врегулювання інноваційних відносин.

А відтак зосередимо увагу далі на інвестиційних договорах.

Основним правовим документом, що регулює взаємовідносини між суб'єктами інвестиційної діяльності, згідно з ч. 1 ст. 9 Закону України «Про інвестиційну діяльність», є договір, який у юридичній літературі визначається як «інвестиційний». Зустрічаються два тлумачення поняття «інвестиційний договір». У широкому розумінні цей термін застосовується щодо договорів, які укладаються між інвестором та іншими учасниками інвестиційної діяльності і спрямовані на реалізацію будь-яких видів і форм інвестицій з метою одержання прибутку або досягнення соціального ефекту [5; с. 31]. У вузькому розумінні інвестиційний договір – це договір, що регулює безпосередньо процес інвестування, тобто власне вкладення капіталу в об'єкт інвестування [6; с. 80].

На інвестиційні договори поширюються (крім загальних цивілістичних норм) положення Господарського кодексу України, Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», а також Закону України «Про режим іноземного інвестування».

Спираючись на вищезазначене, вважаємо за доцільне визначити специфічні ознаки інвестиційних договорів, за якими їх можна кваліфікувати як інноваційні.

Ключовим критерієм ідентифікації договорів інноваційних договорів є їх економічна і соціальна ефективність, тобто віднесення до категорії інноваційних саме такої групи договорів, при розповсюдженні на яку (групу) відповідного регулювання має

буде досягнуто (при оптимальному співвідношенні укладання і виконання цих договорів) комплексної мети: поліпшення бізнес-клімату, створення сприятливих умов для надходження інвестицій, забезпечення прискореного економічного зростання держави, побудови сучасної, стійкої, відкритої та конкурентоспроможної у світовому масштабі економіки і, зрештою, – підвищення добробуту українських громадян.

Так, специфічними кваліфікаційними ознаками інвестиційних договорів, за якими їх можна віднести до інноваційних, є:

- закріплення факту вкладення інвестиції (майна, майнових прав та інших цінностей, що мають ринкову вартість);

- вкладення здійснюється інвестором безпосередньо в об'єкт інвестування чи шляхом передачі їх реципієнту для реалізації інвестицій;

- об'єктом інвестування є такі об'єкти підприємницької діяльності, як основні фонди, обігові кошти, статутний фонд;

- проміжна мета – одержання прибутку від використання інвестицій, який може бути пов'язаний з прибутком інвестованого підприємства, а може бути і не пов'язаний, можлива також змішана форма;

- кінцева мета – підвищення добробуту українських громадян.

Варто наголосити, що, як зазначається у Програмі економічних реформ України «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» на 2010-2014 роки, у сфері залучення інвестицій і розвитку підприємництва основними завданнями мають стати:

- розширення й підтримка діяльності мережі бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, інноваційних центрів, технопарків та інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва;

- забезпечення ефективності та прозорості функціонування механізмів державно-приватного партнерства (ДПП). Прийняття Закону України про ДПП. Встановлення методології оцінювання ефективності проєктів, забезпечення прозорого механізму проведення конкурсів, запровадження ефективної системи мотивації й контролю в органах, відповідальних за реалізацію проєктів ДПП з боку держави;

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена теоретико-правовому висвітленню проблем укладання та виконання інвестиційних договорів у складних умовах інноваційного розвитку України.

– створення умов для розвитку саморегульованих організацій і поступове передання їм частини функцій державного регулювання й контролю;

– забезпечення інформаційної та організаційної підтримки іноземним інвесторам;

– створення на окремих територіях спеціальних режимів залучення інвестицій:

- розвиток логістичної й комунікаційної інфраструктури на територіях, визначених як пріоритетні для інвестування;

- створення на місцях «єдиного інвестиційного вікна», на яке буде покладена функція взаємодії з органами влади в інтересах інвесторів, насамперед тих, які реалізують інноваційні й інфраструктурні проекти з одержання ліцензій, дозволів, погоджень, вирішення земельних питань тощо;

- стимулювання створення територій компактного розміщення бізнесу – кластерів з розвиненою інфраструктурою й заздалегідь підготовленими пакетами дозволів для початку діяльності.

– розвиток гарантування й страхування експортних операцій;

– створення єдиного органу зі сприяння залученню інвестицій, територіальні органи якої здійснюватимуть взаємодію між інвесторами й органами влади, а також вживатимуть заходів щодо комплексного супроводу проектів, що вимагають залучення іноземних інвестицій [7].

Вищезазначене дозволяє зробити наступні узагальнення:

Інвестиційно-інноваційна діяльність України розглядається не тільки як засіб досягнення високих результатів діяльності господарського комплексу, але і як інструмент трансформації суспільства.

У свою чергу, інвестиційний договір – це один із видів інноваційного договору, в якому хоча б однією стороною є інвестор, і має відповідати наступним вимогам: – регулює відносини з приводу довгострокового і ризикового вкладення майна, майнових

SUMMARY

The article is devoted to highlight theoretical and legal problems with conclusion and discharge of the investment contracts in the Ukraine innovation development.

прав та інших цінностей; – зазначені цінності мають ринкову вартість в обраній об'єкт підприємницької діяльності; – укладається з метою одержання прибутку (доходу) від реалізації (використання) цих цінностей або досягнення іншого соціального ефекту.

Зазначене сприятиме впорядкуванню відносин, що супроводжують інноваційну діяльність і слугуватиме заохоченню суб'єктів господарювання до її здійснення.

Література

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>

2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

4. Матвеев П.С. Теоретико-правові аспекти визначення інноваційних договорів, як умова уніфікованого підходу для ефективного впровадження інноваційних технологій в економіці України / П. С. Матвеев // Перспективи втілення демократичних цінностей та реалізації прав людини в Україні: збірник матеріалів підсумкової науково-теоретичної конференції [«Перспективи втілення демократичних цінностей та реалізації прав людини в Україні»], (м. Київ, 24 квітня 2013 р.) – К.: Вид-во Алерта. – 2013. – 368 с.

5. Вінник О.М. Інвестиційне право. Курс лекцій. – К.: Атіка, 2000. – 264 с.

6. Симсон О.Е. Правовое регулирование договоров инвестиционного характера. – Дис ... канд. юрид. наук. – Х., 2001., с. 80.

7. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. Програма економічних реформ України на 2010-2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf

8. Андросова О.Ф., Череп А.В. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності. Монографія. – К.: Кондор, 2007.- 356 с.

9. Юркевич О.М. Фінансове забезпечення науково-технічної інноваційної діяльності // Фінанси України. – 2004. – №6. – С. 106 -111.

10. Резнік Н.П. Способи активізації інноваційних процесів на промислових підприємствах // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – №10. – С. 80-82.